

Tarih Öğretmen Adaylarının Tarihselcilik Eğilimleri¹

Sümevra ÇALIŞKAN²

Öz

Epistemoloji alanına da girmiş bulunan Tarih ve Tarih bilgisine dair yorum ve tartışmalar Aristoteles'in bilgi yönünden şiirin altında görmesiyle başlamış ve 19. yüzyıla gelindiğinde gelişen ve genişleyen tarih felsefesi meselelerinden biri de Tarihselcilik olmuştur. Aristoteles Tarihi bilginin, bir kez yaşanmış müstesna vakayı ele alması dolayısıyla genel geçerlik vasfından yoksun bulunduğu düşüncesinden hareket etmiş bilhassa Wilhelm Dilthey onun düşüncesi çerçevesinde ortaya çıkan bu görüşe karşı çıkararak tarihi biçimlendiren insanın yapıp etmelerinin ve bunları aktaran tarihi metinlerin insan orijinli olması ve geçmişteki insanlar ile ontolojik ortaklığa sahip olduğu düşüncesiyle bu anlayışa karşı önemli bir başarı kazanan düşüncelerini oluşturmuştur. Esasında çeşitli yorumlamalar sebebiyle farklı anlamlar yüklenen Tarihselcilik düşüncesini benimsemeyen düşünürlerin temel anlayış noktası da bu farklı değerlendirmelerden kaynaklanmıştır. Hegel'in düşünce sisteminde temel nokta olan insanın tarih içerisinde her kuşakta daha mahir ve zeki olmakta olduğu düşüncesinden farklı bir anlayışı temsil eden bu görüşün en önemli hatalı yorumu insanın tarihten gelen miras tarafından kuşatılmış bulunduğu ve iradî yönden pasif kaldığı görüşüdür. Önemli tartışmalara ve literatüre yol açan Tarihselcilik görüşüne göre tarih öğretmen adaylarının eğilimlerine dair bir araştırma henüz yapılmamıştır. Bu çalışmada tarih öğretmen adaylarına uygulanan Tarih Felsefesi konularından oluşan 36 maddelik anket uygulaması içerisinde yer alan Tarihselcilik ile ilgili iki madde üzerinden tarih öğretmen adaylarının tarihselci görüşe ne kadar yakın bulduklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Anket 20 kadın, 31 erkek öğretmen adayına uygulanmıştır. Anket verileri SPSS 24 programı ile analiz edilmiştir. Anket maddeleri Wilhelm Dilthey' in geliştirdiği düşünce sisteminin Tarihselcilik'e yüklediği anlam doğrultusundadır. Bununla birlikte bu görüşe karşı oluşturulmuş antitezleri de sınavan maddeler tarih öğretmen adaylarının görüşüne sunulmuş ve Tarihselcilik yönünde önemli bulgular elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Tarih felsefesi,
Tarihselcilik,
Tarih öğretmen adayları

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:10.11.2017
Kabul Tarihi:14.12.2017
E-Yayın Tarihi:20.12.2018

Historical Trends Of History Teacher Candidates

Abstract

Comments and discussions on History and History knowledge, which have also entered the field of epistemology, have been initiated by Aristotle's view of poetry in the knowledge and history historiography has been one of the historical philosophical issues that developed and expanded in the 19th century. Aristotle argued that historical knowledge lacked the general validity of reason, because of the fact that it

Keywords

Philosophy of history,
Historicism,
History teacher candidates,

Article Info

¹ Bu çalışma "Tarih Öğrencilerinin Tarih Felsefesi Eğilimleri (Gazi Üniversitesi Örneği)" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

²Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, bosoturuyorum@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2728-1821>

was once treated as an exceptional case. Especially Wilhelm Dilthey objected to this view that emerged in his thought frame, and that the historical texts that make history and make them are of human origin, has created considerations that have gained significant success against this understanding. The basic point of view of the thinkers who do not adopt the idea of Historicalism, which has different meanings due to various interpretations, originated from these different evaluations. The most important misinterpretation of this view, which represents a different understanding of the idea that Hegel's basic point in human history is that he is more subtle and intelligent in every generation in history, is the view that man is surrounded by inheritance from history and passive in the will. According to Historicalism, which has led to considerable debate and literature, no research has been conducted on the trends of history teacher candidates. In this study, it is aimed to show how close historical teacher candidates are to historian view through two articles about Historicalism which is included in the 36 item questionnaire application which is composed of History Felsefesi subjects applied to history teacher candidates. The questionnaire was applied to 20 female and 31 male teacher candidates. Survey data were analyzed with the SPSS24 program. The questionnaire is in line with what Wilhelm Dilthey's thought system puts on historicism. On the other hand, the materials that test antithesis against this view were presented to the candidates of history teacher candidates and positive findings were obtained in the direction of Historicalism.

Received: 11.10.2017
Accepted: 12.14.2017
Online Published:12.20.2018

Giriş

En geniş anlamıyla günümüze kadar kaydedilmiş değişimleri ifade eden “Tarih” (Akarsu, 2015: 169) epistemoloji alanında bir bilgi dalı olarak görülmektedir. Ancak Antikçağ’da Aristoteles tarihin genelin bilgisine vakıf kılamayacağı düşüncesiyle tarihin bilgi vermek konusunda şiirden daha noksan olduğu ve bundan dolayı da değerinin de daha az olduğuna kanaat getirmiştir. Bu değer biçme sonrası günümüze kadar devam eden tarih bilgisinin muhtevası ve bilim değeri taşıyıp taşımadığı konusu dolayısıyla önemli sayılabilecek bir tarih felsefesi literatürü ortaya çıkmış ve Aristoteles’in görüşüne benzer ve karşıt görüşler ortaya çıkmıştır. Dar anlamıyla “geçmişte kalmış, mevcudiyeti söz konusu olamayan” (Akarsu, 2015: 169) olarak nitelenen tarih, bu noktada bu anlamı sebebiyle önemli bir görüşün; Tarihselciliğin ortaya çıkmasıyla 19. yüzyılda yeniden ve birçok felsefi mülahazadan dolayı önemini artırmıştır. Tarihselciliğin birden fazla anlamı ve adlandırması söz konusu olmuştur ve fakat bununla birlikte Tarih bir bilgi alanı olarak “*olayların araştırma ve belgelendirilmesi neticesinde elde edilen bilgiler*” i (Akarsu, 2015: 169) de ifade etmekte olup Tarihselcilik de bu çalışmada “*insani varoluşun dayandığı tümüyle yitirilmemiş geçmişin üzerine inşa edilmiş olan bugün*” (Akarsu, 2015: 171) anlamı üzerinde Tarih öğretmen adaylarının görüşü araştırılmıştır. Ancak Tarihselciliğe “*meydana gelen olayların açıklanması hususunda tarihe öncelik atfetme, olayları oldukları durumların ve dönemlerin şartlarından ayırmadan değerlendirme, salt geçmişe vakıf olmak adına tarihe önem verme ve bugünü bu geçmişe feda etme*” (Akarsu, 2015: 169) anlamları da yüklenmiş ve bu anlamlar doğrultusunda da değerlendirilmiştir.

Tarihselciliğe ilişkin bu yaklaşım doğrultusunda Georg Simmel (1858-1918) insanın psikolojik süreçleri kendi türünden bir diğerinde bütünüyle doğruluk duygusuyla kurgulamanın mümkün olduğunu ifade etmiş (Simmel, 2010: 32), Benedetto Croce (1866-1952) ise kendi tarih felsefesine “Tarihselcilik” adını vermiştir ve ona göre tarihin bir anında yaşarken tarihin tümüne dair yargılarda bulunmak esasında yaşanan zamanın sınırlarını aşamayacak bir eylemde bulunmak anlamını taşıyor bu ise felsefi düşünmenin tarihe uygun bulunmadığı anlamına geliyordu. Fakat insan kendini geçmiş ile bütünleşik görmesi halinde tarihsellik kazanabilir olsa da bu durum geçmişe dair mülahazalarını tümüyle doğru kılmaya kâfi olamazdı. İnsana dair olan tüm varoluşun tarihsel vasıfta bulunduğu dair sezgisel bakış olan Tarihselcilik felsefe yahut bilim ile elde edilemeyen bir bilinç vaziyetiydi (Özlem, 2010: 218-222). Croce’nin anlayışından sonra farklı yaklaşımlar ve anlamlar yüklenen Tarihselcilik 20. yüzyılda Ernst Troeltsch tarafından “Kötü Tarihselcilik” olarak adlandırılan “*insana dair bilgi ve düşüncelerin tarihsel olduğu*” yorumuyla kullanılmış ve Dilthey eleştirilmiştir. Yine ona göre bu anlayış fatalizm (kadercilik)’e yol açma potansiyelini barındırmakta olup bu potansiyelin ortaya çıkması insanı pasifleştirebilecektir (Özlem, 2010: 225-226). Araştırma neticesinde ortaya çıkan veriler doğrultusunda

öğretmen adaylarında fatalist yönde eğilim bulunup bulunmadığına dair anket maddesini de burada incelemeye almak yararlı görülmüş ve yer verilmiştir.

Erich Rothacker (1888-1965) de Tarihselciliği; her tarihî birimi özgülüğü içerisinde ele alma yaklaşımları ile varoluşu tarihsel sürece eklemelendiren genelliğin çelişkili bir durum arz ettiğini ifade etmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde Karl Popper (1902-1994) tarihselci anlayışın geçmiş ve gelecekte mevcut genel geçer ve yasallık taşıdığını, dolayısıyla geleceğe yönelik kehanet mahiyetini aşamayacak veçhe de bulunduran bir düşünce olduğunu ifade etmiş ve bu görüşe karşı çıkmıştır (Özlem, 2010: 231). Bu çalışmada bu husus ile bağlantılı olan diğer bir anket maddesine öğretmen adaylarının verdiği cevaba da yer vereceğiz.

19. ve 20. yüzyılda “Tarihselcilik” olarak kavramsallaştırılan ve sistemli bir düşünce halini almış bu görüş esasında bu kavram kullanılmadan da varlığını barındırmıştı. Bu görüşler tanımını verdiğimiz anlamda tümüyle Tarihselcilik olmasa da ortak noktalar barındırmaktadır. Giambattista Vico (1668-1744) insanî varoluşu anlamak maksadıyla tarihin zaruret arz ettiğini ifade etmişti (Macit ve İplikçi, 2017: 43). 19. yüzyıl Romantizm akımı mensubu düşünürleri geçmişte kalmış her dönemin günümüz ile bağları olup basamak vasfında olduğuna ancak aydınlanma dönemi düşünürlerinin aksine akıl ve ilerleme yönlerinden noksan olmadıklarına inanıyorlardı (Collingwood, 2015: 130-131). Tarihselcilik ile anılan Wilhelm Dilthey’in (1833-1911), tarihselcilik kavramına yüklediği anlam, insanı tarihin meydana getirdiği ve insanın tarihi meydana getirişi olarak iki yönlü bakışı ortaya koymasındı (Özlem, 2010: 209). Alman Tarih Okulu’nda yetişmiş ve 20.yüzyılı derinden etkilemiş olan Wilhelm Dilthey’in görüşüne göre tarih; Bacon’dan itibaren bilim ile doğa bilimlerinin eş değerde tutulması neticesinde bilim sınıfının dışında bırakılmıştır. Bundan dolayı da edebî yahut pozitivist yorumların gölgesinde kalmıştır. Kant’ın diğer bilimleri pratik aklın ürünü olarak sınıflaması kabul edilebilirdir ve bu bilimin yasa koyan değil bulan yani olanı açıklayan anlamı taşıdığını, tarihin de tam olarak bunu yaptığını yahut yapmaya çalıştığını saptamıştır. Ancak Auguste Comte’nin tanımladığı türde “bilim”i şeklindeki sosyoloji ile bilimsel tarihçilik yapılamaz. İlk çağlardan itibaren var olan theoria-historia ayrımı dolayısıyla tarihin farklı bir bilgi kuramına gereksinimde bulunduğu açıktır. Yeniçağ’da ise insanın aklı ön plana çıkarılıp diğer yönleri görmezden gelinmiş gibidir, oysa tarihi anlamak insanı bütün yönleriyle anlamaktan geçmektedir (Özlem, 2010: 192-194). Tarihselci bir yaklaşıma sahip bulunmasa da Hegel de tarihin açıklanmasının manasının İnsana ait tutku, yetenek, deha gibi yetilerini açıklayabilmek olduğunu ifade etmiştir (Hegel, 2010: 17). Eric Hobsbawn ise geçmişin insan bilincinin süregiden bir boyutu ve insanı değer, kurum ve benzerlerinin bileşimi olduğu paradigmasına bağlıdır (Hobsbawn, 2009: 13)

Tarihsel anlam ve Tarihselcilik anlayışını eleştiren Friedrich Nietzsche ise Tarihsel anlam arayışının çöküş alameti olduğunu ve bu durumun sağlıklı düşünceye uzak bulunduğu ifade etmiştir. 19.yüzyıldaki gibi tarih üzerine önemli derecede yorum yapılmasını sağlıklı bulmayarak yaşama zehir zerk edip kültürü barbarlaştırdığını savunmuştur. O’na göre tarihselleştiren anlayış insanı tarihe tutsak kılmak anlamını taşımaktadır. Bu anlayış insana bir “ürün” olduğu düşüncesini aşmış ve insan iradesi pasifize görülmüştür (Özlem, 2010: 173-174). Nietzsche’nin bu tepkisinden sonra 21.yüzyılın ikinci yarısından sonra postmodern tarih anlayışı gelişme bulmuştur. Ancak bu çalışmada bu düşünceye yer vermeyeceğiz zira tarih öğretmen adaylarının postmodern düşünceye olan eğilimlerini sorgulayan anket maddelerini başka bir çalışmada postmodernizm bağlamında değerlendirilmesi daha uygun olacak burada yer vermek bağlamdan uzak kalacak araştırmanın bütünlüğü ile yeterince uyuşmayacaktır. Bu kadar çok ve birbirinden farklı anlamlarda kullanılan Tarihselcilik, bu çalışmada yukarıda ifade edildiği üzere “*insani varoluşun dayandığı tümüyle yitirilmemiş geçmişin üzerine inşa edilmiş olan bugün*” (Akarsu, 2015: 171) anlamı doğrultusunda tarih öğretmen adaylarının görüşleri araştırılmıştır. Bu araştırmanın en temel amacı ise son zamanlarda yükselişe geçen tarihe olan ilgi ile tarihten anlaşılan ve alınan dersin bu bağlamda hangi yönde olduğu ve gelişen teknoloji dolayısıyla insanın da önceki insanlardan daha gelişkin olduğuna dair algılara sahip bulunup bulunmadıklarını anlamaya çalışmaktır.

Yöntem

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bunun sebebi söz konusu modelin bir durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlaması ve bu maksadın araştırma amacı ile örtüşmesidir. Bu çalışma da tarih öğretmen adaylarının tarih felsefesi bağlamındaki Tarihselcilik düşüncesi üzerine eğilim durumlarını

betimleme amaç edinilmiş olup yürütülen araştırma için en uygun modeli tarama modeli sunmuş bulunmaktadır. Araştırmanın derinliği, mevcut durumu tespit etmeye ve çok fazla kişiye ulaşmayı sağlama yönlerinden en uygun yöntemi sunan aracın “anket” (Çepni, 2001) olması sebebiyle özellikle tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Hazırlanan veri toplama aracı 2016-2017 öğretim yılı, Bahar döneminde Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, 1., 2., 3. ve 5. sınıf öğrencilerine uygulanmış olup 31 erkek ve 20 kız öğrenciden veriler toplanmıştır. Bu örneklem, kolay ulaşılabilir örneklem yöntemine göre seçilmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü dönemde 4. sınıf kademesinde öğrenci bulunmadığından örneklem içerisinde yer almamıştır. Araştırma grubunda yer alan öğrencilerin 10 tanesi 1. sınıf, 16 tanesi 2. sınıf, 12 tanesi 3. sınıf ve 13 tanesi 5. sınıf kademesinde eğitim görmektedirler. Tarih öğretmenliği programı ülkemizdeki beş üniversitede mevcut olması dolayısıyla örneklem evrenin yüzde yirmisini temsil etmektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Bu anketin geliştirilmesi sürecinde araştırmacı 2’li likert (Katılmıyorum, Katılıyorum) tipindeki anket ile bu 2’li likertin yanında “benim görüşüm” parafı ile başlayan açık uçlu, kişisel yorumlara olanak tanıyan bir anket formu geliştirilmiş fakat uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzeltmeler yapılmış açık uçlu bölümler kaldırılmıştır. Hazırlanan anket formu 4’lü Likert tipi (Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum) olacak şekilde son halini almıştır. Ortaya çıkan 48 sorudan oluşan anket farklı bir gruba uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik değerlerine bakılmış, elde edilen sonuç doğrultusunda 36 maddeye düşürülmüş ve esas örneklem grubuna uygulanmıştır. Söz konusu anketin Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı .714 olarak bulunmuştur. Anketin 9. 17. maddeler doğrudan ve 6. ve 18. maddeler dolaylı olarak Tarihselcilik hususu ile ilgilidir. 2. ve 19. maddeler tarihselci düşünce hususundaki bazı düşünürlerin karşı çıkışı ile önyargılarını sınavan maddelerdir. 5., 35. ve 36. maddeler mantıksal doğrulama imkanı sunan görüşlere dair maddelerdir. Özetle, hazırlanan anketin 2., 5., 6., 9., 17., 18., 19., 35. ve 36. maddelerine ait bulgulara bu araştırmada yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 24 programı kullanılarak analiz edilmiş ve bu analizler sonucunda araştırmanın araştırmanın amacına uygun olarak yorumlanmıştır. Tarihsel düşünceye olan eğilimin cinsiyete göre farklılaşma durumu t-testi kullanılmıştır. Bunun yanında araştırmanın amacı doğrultusunda her madde frekans ölçümlerine yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Anketin tüm maddeleri cinsiyet farkının Tarih felsefesine yönelik düşünce eğiliminde etkili bir unsur olup olmadığı t-testi ile ölçülmüştür ve ilgili Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Tarih öğretmen adaylarının tarihselcilik eğilimleri ile cinsiyet arasında yapılan t testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	Ss	Se	T	df	F	P
Kadın	20	2,38	,312	0,56	,728	49	0,24	,470
Erkek	30	2,45	,323	0,72				

Tablo 1’e göre tarih öğretmen adaylarının tarihselcilik eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır ($p>,05$). Ancak erkek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihselciliğe ilişkin ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ankette yer alan maddelerden, doğrudan Tarihselcilik ile olan iki maddenin sonuçları ve yorumları Tablo 2 ve Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 2. “İnsan Hakkındaki Tüm Bilgi ve Düşüncemiz Tarihten Gelir” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	4	7,8
Katılmıyorum	9	17,6
Katılıyorum	29	56,9
Kesinlikle Katılıyorum	8	15,7
Cevapsız	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 2’ye göre 51 öğrenciden 37’si yani % 72,6’sı tarihselcilik düşüncesine eğilimli ve 8’i yani %15,7’si bu hususu daha fazla benimser vaziyettedir. Cevap vermeyen 1 öğrenci dışında geri kalan 13 öğrenci yani % 25,4’ü bu düşünceye uzak vaziyette olup bunlardan 4 tanesi(%7,8) kesinlikle benimsememe eğilimindedir.

Tablo 3. “İnsan Davranışlarına Tarih Yön Verir” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	6	11,8
Katılmıyorum	9	17,6
Katılıyorum	29	56,9
Kesinlikle Katılıyorum	7	13,7
Toplam	51	100,0

Tablo 3’e göre 51 öğrenciden 36’sı yani % 70,6’sı tarihselcilik düşüncesine eğilimli ve 7’si yani %13,7’si bu hususu daha fazla benimser vaziyettedir. Geri kalan 15 öğrenci yani % 29,4’ü bu düşünceye uzak vaziyette olup bunlardan 6 tanesi (%11,8) kesinlikle benimsememeye eğilimli durumdadır.

Tablo 3 ve Tablo 4’de elde edilen sonuçlara göre araştırmamıza konu olan anlamıyla “Tarihselcilik” düşüncesine tarih öğretmen adaylarının eğilimli olduğunu göstermektedir. Buna mukabil yukarıda sözünü ettiğimiz Benedetto Croce’un Tarihselcilik anlayışındaki tarihi değerlendirmenin yaşanılan dönemin etkisinden kurtulmasının mümkünat dışı olduğu görüşünü de ankete katılan öğrencilere yöneltilmiş ve neticesi Tablo 4’de verilerek değerlendirilmede bulunulmuştur.

Tablo 4. “Tarihe Bakarken Bugünün Etkisi ile Bakar Bundan Kurtulamayız” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	9	17,6
Katılmıyorum	24	47,1
Katılıyorum	10	19,6
Kesinlikle Katılıyorum	8	15,7
Toplam	51	100,0

Tablo 4’e göre 51 öğrenciden 33’ü yani % 64,7’si Croce’un Tarihselcilik düşüncesindeki bu görüşten uzak ve 9’u yani %17,6’sı bu hususu kesinlikle benimsemeyen vaziyettedir. Geri kalan 18 öğrenci yani % 41,6’sı bu düşünceye yakın vaziyette olup bunlardan 8 tanesi (% 15,7) daha fazla benimsemeye eğilimli durumdadır. Bu netice çelişkiyi resmetmez durumdadır zira literatürdeki Tarihselcilik tümüyle bu düşünceyi de içerir vaziyette değildir ki bu netice de bu yönde düşünülebileneceğini, iki tür düşünceye sahip olmanın çelişki olmadığını bu çalışma bağlamında gösterir durumdadır. İlâveten bu düşünce tarihî olarak ilk kez Croce tarafından Tarihselcilik düşüncesi çerçevesinde oluşturulmuş bir düşünce olmayıp Aydınlanma döneminde Herder (1744-1833) ve sonrasında Immanuel Kant(1724-1804), 19. yüzyılda Romantik anlayışın bir takım düşünürlerinin de üzerinde durduğu bir husustur. Bununla birlikte kanaatimizce tarih öğretmen adaylarının bu düşünceye katılım oranlarının neticeden daha yüksek netice vermesi tarihi değerlendirmede daha sağlıklı bir yaklaşımdır.

Ernst Troeltsch’in insana dair bilgilerin Tarihselliği düşüncesini “Kötü Tarihselcilik” olarak adlandırdığını ve kadercilik potansiyeli taşıdığını ifade etmiştik. Bu anlayışın ilk çağını yasalılık, ortaçağın belirlenimcilik anlayışı ile benzerliği söz konusudur ve uyguladığımız ankette bu eğilimi ölçmeye çalışan bir madde bulunmaktadır. Bu maddeye ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5. “Tarihi Tanrı Belirler, İnsan Buna Göre Davranır” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	13	25,5
Katılmıyorum	23	45,1
Katılıyorum	5	9,8
Kesinlikle Katılıyorum	9	17,6
Cevapsız	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 5’e göre 51 öğrenciden 36’si yani % 70,6’sı tarihselci düşünceye eğilimli olmalarına rağmen- Yasalı-Belirlenimci ve fatalist bir tutuma sahip bulunmamakta 13’ü yani % 25,5’i kesinlikle uzak bulunmaktadır. Cevap vermeyen 1 öğrenci dışında geri kalan 14 öğrenci yani % 27,4’ü bu düşünceye yakın vaziyette olup bunlardan 9 tanesi(%17,6) fatalist bir düşünceye yakındır. Bu veriler ise Troeltsch’in öngörüsünün bu çalışma bağlamında çağımızda geçerlilik oranının az olduğunu göstermektedir.

Tablo 5 ve tablo 6’dan elde edilen bulguları bir arada değerlendirdiğimizde ortaya çıkan sonuç, insanın hem tarihten biçim alıp hem de hem tarihe biçim verdiği düşüncesi Wilhelm Dilthey’in tarihselci anlayışı ile bağdaşmaktadır(Özlem, 2010: 209; Macit ve İplikci, 2017: 103). Buna mukabil Tarihselciliğe atfedilen anlamlardan biri tarihsel pozitivizmdir ve bu düşünceye göre bir takım olgular ile yürütülen araştırmalar sonrası tüm tarihî geçmiş üzerine sorgulamalarda bulunulur. Bu anlayışın hareket tarzına göre tarihçinin tüm tarihi meydana getiren ve tarihten meydana gelmiş olan “insan” olduğu düşüncesidir. Ancak tarihçi, tarihi değerlendirişini tarihin bir noktasında bulunuyor oluşu dolayısıyla kendi konumunun tarihin bütünlüğünü kavrayamayacağını da kabul etmiştir. Dilthey ve okulunun görüşü olarak lanse edilen bu tarihselci görüşe Ernst Troeltsch “Tarihsel görecelik” demiştir (Özlem, 2010: 223-224).

Tarihe bakışa ilişkin olarak tarih öğretmen adaylarının görüşleri Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. “Tarihe Bakışımız Bugünden Bağımsızdır” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	12	23,5
Katılmıyorum	21	41,2
Katılıyorum	17	33,3
Kesinlikle Katılıyorum	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 6’ya göre 51 öğrenciden 33’ü yani % 64,7’si tarihe bakarken yaşanılan dönemin etkisinde kalınacağı düşüncesine eğilimli olup 12’si yani %23,5’i bu hususu daha fazla benimser vaziyettedir. Geri kalan 18 öğrenci yani % 35,3’ü bağımsızlık düşüncesine eğilimli vaziyette olup bunlardan 1 tanesi (%2.0) dönemin etkisinin kesinlikle bulunmayacağı görüşündedir. Elde edilen bu bulgular tarihe bakarken bugünün etkisi ile bakarız bundan kurtulamayız düşüncesi ile çelişkili bir durum yaratmaktadır. Ancak ankete katılan öğrencilere düşünce sistemi tümüyle sunulup cevapları alınmamış olmasıyla birlikte neticelerdeki çelişkinin nedenini önceki maddenin “...bundan kurtulamayız” kısmının “bu duruma bir deva bulamayız” türünden matematiksel bir pozitivizm algısı yaratmış olduğunu düşünmekteyiz. Bunun yanında tarihselcilik maddesiyle bağlantılı olarak tarihin insan orijinli olduğu ve pozitivist tutumdan ziyade anlamacı yaklaşım ile ele alınması gerektiği düşüncesine ilişkin maddelerden elde edilen bulgular Tablo 7 ve Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 7. “Psikolojinin Yasaları Ortaya Çıkarılabilirse Tarihin Niteliği Anlaşılabilir” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	3	5,9
Katılmıyorum	13	25,5
Katılıyorum	28	54,9
Kesinlikle Katılıyorum	7	13,7
Toplam	51	100,0

Tablo 7'ye göre 51 katılımcıdan 35'i yani % 68,6'sı tarihe yön veren İnsan, dolayısıyla psikolojisinin tarihi anlamamıza önemli bir etken olduğunu düşünmekte bunlardan 7'si yani %13,7'si bu konuda psikolojiye büyük önem atfetmektedir. Geriye kalan 16 öğrenci yani % 31,4'ü bu düşünceye karşı çıkmakta, 3'ü yani %5,9'u bu düşünceye kesinlikle olumlu yaklaşmamaktadır. Psikoloji her ne kadar insanı anlama, anlatma konusunda bir araştırma alanı olsa da pozitivist tutumlu bir psikolojik yaklaşım doğru olmasa gerektir. Bundan dolayı bu düşünceye katılım oranının daha az olması bize göre daha müspet olurdu ancak ortaya çıkan katılmama oranı da ümit verici görünmektedir.

Tablo 8. “Tarihin Farklı Bir Bilim Olma Vasfı “Anlama’dan” Kaynaklanır” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Katılmıyorum	10	19,6
Katılıyorum	28	54,9
Kesinlikle Katılıyorum	13	25,5
Toplam	51	100,0

Tablo 8'e göre 51 katılımcıdan 41'i yani % 80,4'ü anlamacı yaklaşıma eğilimli olup bunlardan 13'ü yani % 25,5'i bu hususu benimsemiş vaziyettedir. Geri kalan 10 öğrenci yani % 19,6'sı bu görüşe yakın değildir. Bu maddede dikkat çeken bir eğilim hiçbir katılımcının “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneğine yönelmemiş oluşudur ki bu durumda negatif yönde tutumun radikal bir yönünün bulunmayışı olup önemli bir bulgudur. Bu bulgu doğrultusunda tarih öğretmen adayları insanı tarihsel bir bütün olarak görmeye yatkın vaziyettedirler. Aksi halde psikoloji ile ilgili bulguları tüm insanlık için geçerli bulmaz ve olumsuz yönden cevap verir, insana dair bilgilerimizin ve günümüzü şekillendirmede önceki insanların yapıp etmelerinin yani tarihin bugünümüzü şekillendirmede etkili oldukları maddelerine de negatif yönde yaklaşıma sahip olurlardı. Tüm bu hususların bir arada değerlendirilmesiyle bu çalışmadan ortaya çıkan sonuç; tarih öğretmen adayları Tarihselci bir düşünceye eğilimli olduklarıdır. Bununla birlikte bu tarihselci anlayış, Tarihselciliğe karşı çıkmış olanların iddialarının aksine kadercı yahut pozitivist bir gelecek tahayyülü barındırmamaktadır. Tablo 9 ve Tablo 10'da bu durum daha net olarak ortaya konulmuştur.

Tablo 9. “Tarihten Ders ve İlkeler Çıkarılamaz” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	38	74,5
Katılmıyorum	4	7,8
Katılıyorum	6	11,8
Kesinlikle Katılıyorum	3	5,9
Toplam	51	100,0

Tablo 9'a göre 51 katılımcıdan 42'si yani % 82,3'ü tarihten ders ve ilkeler çıkarılabileceğini, bunlardan 38'i yani % 74,5'i bu konuda kesin hükümde bulunmanın mümkün olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulguyu ele aldığımız anlamında Tarihselcilik ile yorumladığımızda tarih öğretmen adayları tarihteki insanlar ile hali hazırda yaşam süren insanların özdeş bulunduğu dolayısıyla deneyimlerinden faydalanmaya imkan verir mahiyette olduğunu ve insan varoluşunun tarihsel vasıfta olduğunu benimsemiş görünmektedir. Tarihselci görüşe önemli eleştirilerde bulunmuş Friedrich Nietzsche'nin karşı görüşüne ise tarih öğretmen adaylarının eğilimi Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. “Tarih Zararlıdır, Bugünkü Yaşayışımızı Zehirlemektedir” maddesine ilişkin analizler

	n	%
Kesinlikle Katılmıyorum	34	66,7
Katılmıyorum	12	23,5
Katılıyorum	2	3,9
Kesinlikle Katılıyorum	2	3,9
Cevapsız	1	2,0
Toplam	51	100,0

Tablo 10'a göre tarih öğretmen adaylarından 51 katılımcının 46'sı yani %90,2'si bu görüşe oldukça uzak olup Tarihselcilik bağlamında değerlendirildiğinde tarihin zaruret olduğuna inanmış gözükmektedir ki söz konusu öğrencilerin 34'ü yani %66,7'si bu konuda radikal bir eğilim taşımaktadır.

Tarihselcilik buraya dek ifade ettiğimiz yönleriyle tarih öğretmen adaylarında önemli oranda mevcut durumda bulunduğu net bir biçimde ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma neticesinde tarih öğretmen adaylarının üzerine eğildiğimiz anlamıyla Tarihselci düşünceye yakın buldukları ve fakat bu düşüncenin kadereci düşünce ve pozitivist tutum taşımadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Tarih öğretmen adayları tarihin nesnesinin insan olduğu ve insanı anlamının tarihi anlama da mihenk taşı olduğu bilincine sahip bulunmaktadırlar. Bu neticeler ise günümüz teknolojisinin Tarih öğretmen adaylarında önceki insanların daha vasıfsız olmadığı düşüncesi bağlamında evrimsel bir anlayışa yakın bulunmadıklarını ifade etmesi nedeniyle önemli görünmektedir. Bununla birlikte tarihî olayları değerlendiren tarihçinin döneminden etkilenmeyeceğine dair algılarında hatalar bulunduğu bulgusu ise objektiflik hususunda hatalı bir anlayışa sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu sonuç ise araştırma yürüten tarihçi ve tarihçinin etkisinde kaldığı etkenlerin yeterince dikkate alınmadığı anlamını taşımakta olup geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Uzun Tarihî sürecin içerisinde, çeşitli olanak ve sınırlılıklar ile yaşam sürdürmüş ve bugünün nispeten gelişmiş teknoloji ve olanaklarına erişmiş insan türünün geçmişine ışık tutmayı amaç edinmiş olan Tarih diğer bilimler kadar araştırma yürüten bir alan olmuştur. Tarih anlatı ve araştırmalarının yanı sıra geçmiş ve geçmişte yaşam sürmüş insanlık ile onu konu almış olan Tarih bilgisinin vasfı ve mahiyetine dair sorularına, irdeleme ve düşüncelerine sebep olmuş, bu düşüncelerden biri “İnsanın Tarihselliği” olmuştur. “İnsanın Tarihselliği” ifadesinden kasıt her büyük teknik gelişmeyi ortaya koyan bu türün üyelerinin tarih içerisinde geriye gidildikçe daha akil, zeki, yetenekli, hissiyatı geniş olma vasfından yoksun bulunduğu düşüncesinin aksine insan aklının benzer belki özdeş olduğudur.

Tarihselciliğin bu anlamına ve bu yönüyle değerine 17. yüzyıldan itibaren önemli birçok düşünür dikkat çekmişlerdir. Bunlardan biri olan Giambattista Vico (1668-1744) tarihin insanî varoluşu anlamak için zaruret olduğunu ifade etmişti (Macit ve İplikci, 2017: 43). Johann Gottfried Herder (1744-1803) ise tarihe Tanrı tarafından yerleştirilmiş bir düzen olması dolayısıyla anlamsız tutku, vahşi güç, yakıp yıkma alanı olduğunu düşünmenin olanaksız olduğuna dair Vico'nun düşüncesini onaylamıştı (Özlem, 2015: 78). Romantizm akımı düşünürleri de her dönemin günümüze bağlanan bir sicim olduğunu ve kendi içerisinde bir değerinin bulunduğunu mütalaa etmişlerdir. Ayrıca her tarihsel dönemi daha ileride daha fazla gelişmişlik için ön zamanlar mahiyetini taşıdıklarına inanmaktaydılar. Bu akımdaki düşünürler ekseriyetle aydınlanmacıların inandıklarının aksine her çağın insanların ussallaşma ve ilerlemenin aşamalarını taşıdıklarını savunuyorlardı (Collingwood, 2015: 130-131). Günümüz toplumunun toplum ile tarih ve tarihî bilgi arasındaki en önemli aktarıcılarında biri olan tarih öğretmen adaylarının, insanın geçmiş dönemlerde, kullandıkları aletler gibi az gelişmiş, zihnî ve pek çok açıdan daha noksan atalardan neşet edinildiğine dair algı ve eğilimlerinin ne yönde olduğu bilgisi; insan toplumuna yön verecek olmalarından yani öğretmen olacakları dolayısıyla önem arz etmekte olduğu açıktır. Araştırma neticesinde tarih öğretmen adaylarının söz konusu anlamıyla tarihselci görüşe eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu bulguların Giambattista Vico'nun düşünceleri ile başlayıp Wilhelm Dilthey ile kuramsal hâlini aldığı anlamda tarihselci anlayışa yakın bulunması yönünde olması müspet bir durum olarak nitelendirilmeye uygundur. Araştırmanın diğer bir sonucu da tarih öğretmen adaylarının insanın pasif ve kadere teslim olmuş olduğu inancına uzak olduklarına ilişkin elde edilmiş sonuçtur. Bir başka sonuçta tarih öğretmen adaylarının bugünü anlamak için tarihe gereksinim olduğu ve faydalı bir bilgi alanı olduğu inancına sahip olduklarıdır.

Araştırmada tarihselciliğe ilişkin yargılara dair bilişsel eğilimlerin araştırılması amaç edinilmiş, bunun sonucunda da tarih öğretmen adaylarının büyük oranda türünün ilk çağlarında yaşamış bulunan üyeleri ile insanî varoluş bakımından özdeşlik taşıdığı düşüncesine yakın buldukları ortaya çıkmıştır. Tarih öğretmen adayları; tarihin biçimlendirici etkeni insan olarak gördükleri gibi bu biçimlendiricinin tarihten de biçim aldığı düşüncesine yakın bulunmaktadır. Bunun yanı sıra insanı ve tarihin insanı anlamak için psikolojiye pozitivist bir vasıf biçmiş olmaları olasıdır. Psikolojinin tarih'i anlama ve anlamlandırmada rolüne dikkat çekmiş olan David Hume (1711-1776) tarihi oluşturan insan doğasının psikoloji vasıtasıyla açıklanması sonucu tarihi olayları meydana getiren psikolojik etkenler ortaya çıkarıldığında değeri artacak bir disiplin olarak konumlandırır (Özlem, 2015: 61-62). Bu anlamda psikolojinin tarihe katkısı konusunda David Hume'un düşüncesinde verdiği değerden daha fazla rol

biçilmesi psikolojiyi pozitivist bir karakterle ele almanın hata olduğu konusunda üzerinde uzlaşma yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir.

Son olarak tarih felsefesi bağlamında ortaya çıkmış düşüncelere genel olarak hâkim bulunmadıkları anlaşılmıştır. Bu alanda gelişmelere ihtiyaç bulunduğunu ifade etmemiz yerinde bir tespit olarak algılanmalıdır. Tarih öğretmen adaylarının tarihselcilik ve epistemolojik eğilimlerine yönelik doğrudan bir araştırma yapılmamış olmakla birlikte araştırmamız ile bağ kurulması mümkün olan bazı çalışmalar mevcuttur. Tarihi aktarma ve değerlendirmeye olan düşünsel eğilimlerini tadil etmek gereği ise bu araştırmanın en önemli bulgusunu teşkil etmektedir. Yılmaz ve Kaya'nın (2011) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihe dair algılarını araştıran çalışmasında da bu yönde yani tarihi bilgi ve bu bilgiye yaklaşım konusuna dair önemli eksikliklerin olduğu saptanmıştır. Buna karşın bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin geçmiş ile günümüz arasındaki sıkı bağ konusundaki algılarının zayıf olduğu ortaya çıkmıştır. Bizim araştırmamızın bulgusu ise bu bulgunun oldukça uzağında yani geçmiş ile bugünün insanı arasında önemli bir bağ bulunduğu yönündedir ve tarih öğretmen adaylarının bu konuda donanımlı olduğu ifade edilebilir. Tarih bilgisinin incelenen dönemden etkileneneğine dair tutum ise iki araştırma için de benzerdir yani tarihî araştırmaların gerçekleştirildiği dönem ve gerçekleştiren tarihçiden bağımsız olduğu yönündedir. Bu algının değiştirilmesi gereklidir. İki grubun diğer ortak yargısı ise tarihten ders alınacağına olan inançtır. Özbaşı'nın (2015), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eğitim felsefesi bağlamındaki felsefi bakış açılarını incelendiği araştırmada öğretmen adaylarının idealist, daimici ve realist eğitim felsefelerinden ziyade deneyselciliğe önem verdikleri bulunmuştur. Realist ve idealist eğitim felsefesindeki bilginin bağımsız olarak varlığı düşüncesi, bizim araştırmamızdaki tarihin incelenen dönemden etkilenmeyeceği inancına olan eğilimle uyumu, tarih öğretmen adaylarında tarihî bilgi konusunda realist eğitim felsefesine yakın oldukları üzerinde görüş birliğine varılabilir. Aynı yorum tarihten ders alınacağına dair eğilimleri için de ifade edilebilir. Buna mukabil ortaya koyulan tarihî bilginin araştırmanın yürütüldü zamandan etkilenmeyeceğine dair eğilimleri, deneysel eğitim felsefesi yolu ile revize edilebilir. Bunun anlamı, deneysel eğitim felsefesinin yeni deneyimleri tekrar tekrar yapılandırma düşüncesi ile tarihî bilginin araştırılan zamandan etkilenebileceği arasında koşutluk kurmaktır. Bu hususta son olarak tarih öğretmen adaylarının tarihselci düşünceye olan eğilimleri, daimici eğitim felsefesi ile ilişkilendirilebilir. İnsan doğası ve moral ölçütler konusuna önem atfeden daimici eğitim felsefesi, tarih öğretmen adaylarının tarihteki insanı anlayacağına olan inanç yani tarihselcilik inancı ile ilişkilendirilmeye uygun görünmektedir. Dinç, İnel ve Üztemur'un (2016) heterojen bir gruba yani çeşitli bilim dallarından öğretmen adaylarına (tarih öğretmen adayları bu grupta yer almamaktadır) dilimize uyarlayarak uyguladığı epistemik inanç ölçeğinde yer alan, bilginin kesinliği kategorisi de tarih öğretmen adaylarının tarihî bilginin araştırılan dönemden etkilenmeyeceğine olan eğilimi ile benzerlik göstermektedir. Çalışmada yer alan diğer bir sonuç olan bilgiye erişim ve edinim süreci dâhilinde ele alınması uygun görünmektedir. Zira bilgiye erişim ve bilhassa süreç; kişisel özellik, yorumlama ve bağlantı kurmaktan bağımsız olmamaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda tarih öğrencileri ve tarih felsefesi arasındaki bağ için bulunacağımız önerilere yer vermek önemli görülmektedir.

- Tarih felsefesi problemlerini anlaşılır bir düzeyde aktarmak,
- Bu görüşler üzerine yorum ve tartışmalarda bulunmalarını sağlamak,
- Bilgiye erişim ve onu aktarmada öznellik ve dönemin etkisi hakkında bilgi vermek,
- Tarih bilgisinin dönemden döneme ele alınışındaki farklılığı görebilmelerini sağlayacak metinler ile karşılaştırmak,
- Bir bilgi alanı olarak, tüm bilgi alanlarında olduğu gibi Psikolojinin de ortaya koyduğu bilgilere eleştirel yaklaşımlarını sağlamak,
- Tarih öğretmen adaylarının bu konular ile daha fazla meşgul kılacak ortam ve dersleri hazırlamak,
- Tarihselci düşünceye de eleştirel yaklaşım getirecek adayların varlığını da temin etmek,
- Tarih öğretmenlerinin de bu konudaki eğilimlerini tespit etmek gereklidir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (2015). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Collingwood, R.G. (2015). *Tarih tasarımı*, Ankara: Doğu Batı.
- epni, S. (2001). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, İstanbul: Üçyol Yayıncılık.
- Din. E., İnel Y. ve Üztemur S. (2016). Epistemik inanç ölçeği: Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenirlilik alışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 767-783.
- Doğan, Ö. (2010). *Tarih felsefesi*, İstanbul: Notos Yayıncılık.
- Hegel, G.W.F. (2010). *Tarih felsefesi*, İstanbul: İdea Yayıncılık.
- Hobsbawm, E. (2009). *Tarih üzerine*, İstanbul: Agora Yayıncılık.
- Macit,H. ve İplikci, A. (2017). *Tarih felsefesi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Nietzsche, F.W. (2005). *Tarihin yaşam için yararı ve yararsızlığı üzerine*, İstanbul: Say yayıncılık.
- Özbaş. B. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefi bakış açılarınnın öğretmenlik eğitimi sürecinde incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 19(1): 117-138
- Popper, K.R. (1995). *Tarihselciliğin sefaleti*, İstanbul: İnsan.
- Simmel, G. (2010). *Tarih felsefesinin problemleri*, Ankara: Doğu Batı.
- Őirin, İ. (2012). Genel tarih anlayışları, *Tarih nasıl yazılır* içinde. Ankara: Tarihi.
- Yıldırım, A. ve Őimřek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz K. ve Kaya M. (2011). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarih algısı ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(6): 73-95.